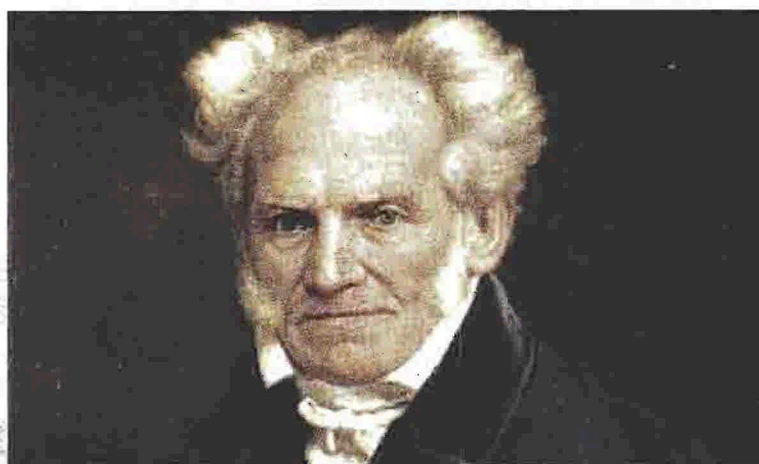

Αρτουρ Σοπενχάουερ Εριστική διαλεκτική

Ο Γερμανός φιλόσοφος αποκαλύπτει τις «κακόβουλες» μεθόδους της ρητορικής

ΤΗΣ ΕΥΗΣ ΚΑΡΚΙΤΗ
ekarkiti@ekdotiki.gr

Η τέχνη της αντιπαράθεσης έχει βαθιά ρίζα στο δυτικό πολιτισμό. Οι Έλληνες φιλόσοφοι της κλασικής αρχαιότητας την ανέδειξαν σε ξεχωριστό γνωστικό αντικείμενο, ακριβώς τη στιγμή που άρχισαν να διερευνούν σε βάθος τη φύση των πραγμάτων. Η τέχνη της ρητορικής είχε το σαφή και πρακτικό στόχο να βοηθήσει κάποιον να επικρατήσει σε μια αντιπαράθεση, μερικές φορές ανεξάρτητα από την ουσία και την αλήθεια του εκάστοτε ζητήματος. Γιατί, όμως, αυτή η ανάγκη της επικράτησης υπήρξε και εξακολουθεί να είναι μέχρι σήμερα τόσο επιτακτική; Για ένα στοχαστή όπως ο Αρτουρ Σοπενχάουερ η απάντηση είναι απλή: πρόκειται για την εγγενή ποταπότητα της ανθρώπινης φύσης, που απορρέει από μια έμφυτη ματαιοδοξία, η οποία πάντοτε επικρατεί της αλήθειας. Οι άνθρωποι είναι πεισματάρηδες, εγωιστές, φλύαροι, ανειλικρινείς και μιλούν διαρκώς χωρίς να σκέφτονται. Η θέση αυτή, η οποία βρίσκεται σε απόλυτη συμφωνία με το περίφημο πεσιμισμό του Σοπενχάουερ, αντανάκλα την πεποίθησή του πως η ατομική ύπαρξη είναι στην πραγματικότητα ένα λάθος, παγιδευμένη στον κόσμο της παράστασης, πολύ μακριά από την αιωνιότητα όπου βρίσκεται το αλη-

Η άποψη ότι τα ανθρώπινα πλάσματα επιζητούν σε μια αντιπαράθεση την επικράτηση και όχι την αλήθεια εντάσσεται στο ευρύτερο πεσιμιστικό πλαίσιο της φιλοσοφίας του Σοπενχάουερ.

θινό της «σπίτι». Το ερώτημα που προκύπτει είναι εύλογο. Τι δουλειά είχε ένας φιλόσοφος με έντονες μεταφυσικές αναφορές να ασχοληθεί με τη ρητορική, την εριστική διαλεκτική, όπως προτιμούσε να τη χαρακτηρίζει, υποβιβάζοντας, μάλιστα, την αξία της στο επίπεδο μιας απλής «στρεψοδικίας»; Μελετητές του Γερμανού φιλοσόφου δεν αποκλείουν με τις σελίδες αυτές, μερικές από τις οποίες εντοπίστηκαν μετά το θάνατό του από το φίλο και διαχειριστή των δικαιωμάτων του Julius Frauenstadt, την πιθανότητα να ήθελε να δημιουργήσει μια σπουδή πάνω στην ειρωνεία. Ο στόχος του ήταν μάλλον να προειδοποιήσει τους αναγνώστες του για την ποταπότητα των κανόνων που διέπουν μια αντιπαράθεση και όχι γιατί ήθελε στ' αλήθεια να διδάξει τους τρόπους με τους

οποίους θα μπορούσε κάποιος να βγει κερδισμένος από αυτήν.

Ειρωνεία και υποδόριο χιούμορ

Παρά το γεγονός πως ο Σοπενχάουερ κατάφερε να αποδώσει το κλίμα της ρομαντικής παραίτησης στη Γερμανία του 19ου αιώνα, δεν απέφυγε τη μομφή ότι η φιλοσοφία του δεν αποτελούσε τίποτε περισσότερο από μια «ελαφριά» εκδοχή του καντιανού συστήματος. Μάλιστα, στα δοκίμιά του έγινε φανερό η ικανότητά του να προχωρά σε παρατηρήσεις για την ανθρώπινη μοίρα, δίνοντας παράλληλα ιδέες και λύσεις για μια πρακτική εφαρμογή της φιλοσοφίας του και πυροδοτώντας σαρδόνιες επιθέσεις πως «δεν πίστευε ούτε ο ίδιος αυτά που έγραφε». Οι σελίδες που συμπεριλαμβάνονται

στο έργο «Η τέχνη του να έχεις πάντα δίκιο» μας πείθει πως μπορούσε να αναγνωρίσει τις κακόβουλες, κατά την άποψή του, μεθόδους της ρητορικής και να κάνει πάνω σε αυτές οξυδερκείς παρατηρήσεις για την ανθρώπινη συμπεριφορά. Το χιούμορ και η ειρωνική διάθεση του φιλοσόφου εισβάλλει διαβρωτικά στις «συμβουλές» που παραθέτει, οι οποίες είναι γραμμένες με τόση σαφήνεια, ώστε να αποτελούν έναν πλήρη, πρακτικό οδηγό. Ο Σοπενχάουερ αναδεικνύει ως κλειδιά για την επικράτηση σε μια αντιπαράθεση τη διεύρυνση της θέσης του αντιπάλου, τη γεννικευσή της, ώστε να θολώσει το νόημα και η αξία της, τα ψέματα, τα οποία πολλές φορές αποδεικνύονται πολύ «χρήσιμα», τις αλλεπάλληλες ερωτήσεις, ώστε ο αντίπαλος να μπερδευτεί και να τα «χάσει» και βέβαια το υπέρτατο όπλο της προσωπικής επίθεσης, που δεν αποκλείεται να καταρρακώσει το ηθικό της άλλης πλευράς. Λίγοι θα μπορούσαν να διαφωνήσουν πως μέχρι σήμερα οι αντιπαραθέσεις της πολιτικής, κοινωνικής ή ακόμη και της προσωπικής ζωής διεξάγονται ακριβώς με τους όρους που έθεσε ο Γερμανός φιλόσοφος. Η έκδοση ακολουθεί την αγγλική μετάφραση του έργου με εισαγωγή και επίμετρο του Α. C. Grayling, τα οποία βοηθούν να ενταχθεί εύκολα και ομαλά ο αναγνώστης σε βασικές αρχές της φιλοσοφίας του Σοπενχάουερ.